

Woodrow Wilson som historiker og politisk tænker

AF

INGA FLOTO

Danske historiske disputatser om udenlandske emner er sjældne, om amerikanske emner endnu sjældnere, netop derfor er der grund til at hilse Niels Thorsens bog: *The Political Thought of Woodrow Wilson. 1875-1910*¹ (Princeton University Press 1988) dobbelt velkommen. Det er en smuk bog, ikke bare at se på, men også at læse. Det er på alle måder et kvalitetsarbejde, der opfylder alle de krav, man kan stille til en dansk disputats: et væsentligt emne, en these, en klar videnskabelig argumentation. Men det er ingen let læst bog, ikke bare fordi emnet ikke hører til de mest simple og konkrete, men også fordi forfatteren er så dybt fascineret af det engelske sprogs mange ord og rige associationsmuligheder, at han bogstaveligt talt vælter sig i dem. Det kan gå ud over klarheden og forståeligheden. Tegner sagde engang: »Det dunkelt sagte, er det dunkelt tænkte«, og jeg har tit under læsningen ønsket, at forfatteren havde kendt de ord. Men det forringer naturligvis ikke bogens videnskabelige kvalitet. Den er uomtvistelig.

Woodrow Wilson var USA's præsident fra 1913-21, den periode hvor USA for første gang blandede sig i stormagtspolitikken på afgørende vis, og samtidig en periode med store indenrigspolitiske reformer. Det er derfor naturligt, at den hidtidige forskning hovedsageligt har koncentreret sig om hans politiske karriere. Men inden han blev præsident, havde han bag sig en lang og fornem akademisk karriere, der kulminerede med valget til præsident for Princeton University og omfattede et stort forfatterskab inden for politik og historie. Denne hans videnskabelige produktion har været genstand for langt mindre opmærksomhed, og den

¹ Det følgende er bortset fra enkelte sproglige rettelser i alt væsentligt identisk med min officielle opposition ved Niels Thorsens disputats 9.9.88.

behandling den hidtil har været til del, har ikke givet den en særlig positiv vurdering. Meget få forskere har i virkeligheden gidet læse, hvad han skrev, selv om de godt har vidst, at flere af hans arbejder i samtiden blev anset for banebrydende. De er af den moderne forskning blevet betragtet som passé, og har iøvrigt ofte været svært tilgængelige.

Tilgængeligheden er nu ikke mere noget problem. Med den omfattende og på alle måder fremragende kildeudgivelse *The Papers of Woodrow Wilson*² under Arthur Links redaktion er der stillet et enestående redskab til rådighed for forskningen. Hele WW's skriftlige produktion fra kærlighedsbreve til lærde artikler ligger i bogstaveligste forstand udbredt for læseren i bind på bind af denne udgivelse, perfekt redigeret og til tider transskriberet fra WW's stenografiske notater. Der er med denne udgave for første gang skabt mulighed for en dybtgående indtrængen i hans tankeverden, og denne mulighed er så småt begyndt at blive udnyttet af forskningen. De to hidtil mest dybtgående arbejder er John M. Mulders bog *Woodrow Wilson. The Years of Preparation* fra 1978 og så nærværende arbejde: Niels Aage Thorsen: *The Political Thought of Woodrow Wilson. 1875-1910* (1988).³ Det er to meget forskellige bøger. Mulders bog er en kombination af en psykologisk personbeskrivelse og en tolkning af Wilson's tænkning ud fra en efter min mening håbløs såkaldt »Covenant«-teori, som jeg ikke skal trætte læserne med. Niels Thorsen afviser klart Mulders these, men samtidig bruger han Mulders strukturering af Wilsons karriere som skelet i sin fremstilling, men vel at mærke et meget underforstået skelet. Jeg må indrømme, at da jeg første gang læste bogen, var jeg glad for at have Mulder ved hånden som vejviser til Wilsons liv og levned, ellers var der mange ting i fremstillingen, jeg ikke ville havde forstået. Men i øvrigt er bogen og forf.s projekt helt anderledes. Hans ambition er at trænge ind i Wilsons politiske tænkning, dens struktur, dens indhold, dens format.

Forf. har vist, hvordan WW's forfatterskab kan karakteriseres og forstås ud fra een overordnet synsvinkel: betingelserne for politisk lederskab i et moderne industrialiseret såkaldt demokratisk samfund. Han har vist, hvordan WW allerede i sine tidlige ungdomsskriverier kredser omkring dette problem, hvordan hans første bog *Congressional Government* præsenterer den lederopfattelse, »interpretive leadership«, der bliver bærende for hele hans senere produktion. Han har vist, hvordan WW – i modsætning til hvad man tidligere har hævdet – på Johns Hopkins erhverver sig en omfattende økonomisk baggrundsviden og

² Princeton University Press 1966 -. Herefter PWW.

³ Begge Princeton University Press.

forståelse. Han har overbevisende fortolket WWs banebrydende artikel om »administration« (forvaltning) og har som den første fået hoved og hale på hans mærkelige bog *The State*, og rehabiliteret hans historiske arbejder og vist, hvor »moderne« de i virkeligheden var. Og han har påvist hvordan WW i hele sin – set ud fra nutidens snævre faggrænser – diffuse produktion, bestandig kredser om det samme problem, *forståelsen af den moderne demokratiske Stat*. – Og her vil jeg gerne tilføje, med en understregning kraftigere end forf. selv har gjort, forståelsen af den moderne demokratiske Stat på *historisk grundlag*. Forf. har vist, hvordan den spansk/amerikanske krig føjer de sidste afgørende streger til WW's teori, og har i sin konklusion optrukket de isnende perspektiver af det resultat, WW nåede frem til. Han har samtidig gennem sin analyse af WW's forfatterskab, givet et væsentligt bidrag til forståelsen af den amerikanske progressivismes karakter. Ingen, der for fremtiden vil beskæftige sig med WW's senere politiske karriere kommer uden om det perspektiv, denne bog har givet.

Niels Thorsen har med stor kraft præsenteret os for et forfatterskab af enestående konsekvens. Han har vist os et menneske, der gennem et helt liv målbevidst og nærmest med skyklapper på, hæmningsløst arbejder på een eneste ting, at forstå hvordan politik fungerer, og hvilke mekanismer der bestemmer det politiske liv. Alt det er ikke nogen ringe bedrift, og der er al mulig grund til at lykønske med et veludført arbejde. Men når disse smukke og meget velmente ord er sagt, må jeg samtidig tilføje, at jeg har nogle problemer med forf.s metode.

Jeg kunne godt have tænkt mig, at Niels Thorsen eksplicit havde diskuteret, hvad han rent faktisk gør. Sådan som jeg forstår det, har han i bogstavelig såvel som i overført betydning hele WW's skriftlige produktion udbredt foran sig, og han læser den så med åbent sind og forsøger at finde struktur, udvikling, mening og sammenhæng i den. Men han gør ikke bare det, han går også ind i den med en forforståelse, ikke bare af psykologisk, men også af historisk og videnskabshistorisk art. Han læser den ikke bare som en bevidsthedsstrøm, men tolker den i lyset af både WWs personlige og historiske sammenhæng – når det altså passer ham. Forf. har i den forbindelse et noget ambivalent forhold til *psykohistorien*, ikke bare som den ser ud hos Bullitt & Freud og George & George,[†] for

[†] William C. Bullitt and Sigmund Freud, »Thomas Woodrow Wilson. A Psychological Study«, Houghton Mifflin Company, Boston, 1967. Alexander and Juliette L. George, »Woodrow Wilson and Colonel House. A Personality Study«, Dover Publications, New York, 1956.

slet ikke at tale om Weinstein,⁵ men også den mere biografisk orienterede hos Mulder. Men han bruger den immervæk selv indimellem, når det passer ind i hans kram, som f.eks. tolkningen af Wilson's bog om *Staten*, ligesom han polemiserer imod den, når han har en smartere fortolkning af nøglestederne, f.eks. det berømte brev til faderen, som forf. meget overbevisende tolker, ikke som tegn på faderbinding, men som et tegn på frigørelse. Man kan hurtigt blive træt af psykohistorien, det er jo f.eks. inderligt ligegyldigt om WW havde hovedpine den dag han indgik de store kompromisser i Versailles, det er *konsekvenserne*, der interesserer os. Men derfor kunne jeg alligevel godt have tænkt mig en mere eksplicit stillingtagen til, hvordan forf. håndterer det psykologisk/biografiske aspekt i sine fortolkninger. For som omtalt trækker han det ind, når han har brug for det. Det løber som en skjult, men ubearbejdet understrøm.

Forf. går også til teksten med et *spørgeapparat* funderet på en opfattelse af, hvad politik og politisk teori er. En opfattelse, der så vidt jeg kan se i høj grad er inspireret af Sheldon Wolin.⁶ Og fra ham har forf. i hvert fald arvet et yndlingsord, »*notion*«, som anvendes i tide og utide. Den gæld kunne jeg også have tænkt mig en nærmere redegørelse for.

Derimod læser forf. ikke teksten i lyset af *WW's senere politiske virke*, han læser den så at sige forfra uden bagklogskab, han forsøger at læse den på WWs egne og hans samtids præmisser uden skelen til de konsekvenser, hans synspunkter siden fik, konsekvenser som måske kunne kaste lys over sider af teksten, man ellers ikke får øje på. Men som jeg forstår det, har forf. valgt denne fremgangsmåde helt bevidst, fordi han mener, det er den mest loyale over for teksten.

Når alt det er sagt, må man i samme åndedrag sige, at forf. er en *eminent god læser*. Jeg tror ikke, jeg kender nogen, der så sensitivt som han, forstår at tolke en tekst. På den anden side er forf. også i besiddelse af en god portion *dovenskab*. Han er ikke gået ud af sin vej, dvs. han har ikke forladt sin stol på Firestone Library for at kaste yderligere lys over teksten. F.eks. tage til Wisconsin og kigge i Turners papirer. Det højeste han i den retning har indladt sig på, er at inddrage noget utrykt materiale, der også lå i Princeton. Han har i hvert fald ikke spildt sin tid på at indsamle nyt materiale. Men han havde jo også *Wilson Papers*.

Det er ikke i det følgende hensigten at diskutere *hele* bogen, men jeg har udvalgt nogle ting, som dels på forskellig måde handler om historiens betydning for WWs tænkning, dels handler om progressivismen set i lyset

⁵ Edwin A. Weinstein, »Woodrow Wilson: A Medical and Psychological Biography«, Princeton University Press, 1981.

⁶ Sheldon S. Wolin, »Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought«, Little, Brown, Boston, 1960.

af WWs forfatterskab. Det første har jeg valgt, fordi jeg synes forf. har underspillet dette element, det sidste fordi det er centralt for bogen.

Indledningsvis vil jeg gerne diskutere Niels Thorsens fortolkning af *Congressional Government*, (1885), WWs første bog. Det er min opfattelse, at han kommer skævt ind på bogen, fordi han ser den i en forkert sammenhæng, og fordi han går ind i en polemik med senere kritikere på et forkert grundlag. For selv om bogen bliver til under WW's ophold på Johns Hopkins, behandler forf. den ikke i denne sammenhæng, fordi han mener, at den »had been conceived before Wilson came to Johns Hopkins« (s. 46). Og det er jo rigtigt nok, forstået på den måde, at WW var blevet inspireret af Bagehot og havde tumlet med problemerne i et par artikler inden han tog fat på at skrive bogen, mens han var på Johns Hopkins. Men pointen er jo netop, at det var en ny bog, han skrev, ikke de gamle artikler, han genudgav. Efter min mening har forf. i denne forbindelse overset, at de impulser WW modtog på Johns Hopkins også satte sig afgørende spor i *Congressional Government*. Impulserne er vi sikkert enige om: WW mødte på Johns Hopkins en tyskinspireret historiserende tilgang til samfundsvidenskaberne, der gjorde et dybt og uudsletteligt indtryk på ham. Og han mødte et »moderne«, naturvidenskabeligt inspireret, factororienteret, positivistisk, »scientific« videnskabsideal. Et opgør med tidligere tiders formalisme. Det var et videnskabsideal, der måske i længden gjorde mindre indtryk på ham, men som i hvert fald i *Congressional Government* slår igennem som et ideal, han bekender sig til.

Forf. har så travlt med at undskylde, at WW ikke opfylder de moderne normer i amerikansk politisk videnskab og med at forklare, at han tilhører en ikke nærmere defineret »older« tradition for politisk beskrivelse, at han ganske overser det nye i bogen. Både det, der er nyt i forhold til Wilsons personlige udvikling, og det, der er nyt i en videnskabshistorisk sammenhæng. Og det er så meget mere bemærkelsesværdigt, som Wilson var fuldt ud på den rene med begge disse ting og skrev om det. For at tage det sidste først. Det kan jo være tindrede ligegyldigt, om en senere forskning har hævdet, at WW's bog ikke var »profound«, og at den fremkom på et tidspunkt, hvor de politiske forhold, den beskrev, ændredes voldsomt, – det kan være tindrede ligegyldigt, hvis den i samtiden blev opfattet som noget nyt, og hvis den i samtiden blev opfattet som en klassiker og udkom i oplag på oplag. Og det var det, den gjorde.

Wilson indleder sin bog med to citater, et af Burke og et af John Morley, og dette sidste lyder: »The great fault of political writers is *their too close adherence to the forms of the system of state which they happen to be expounding or examining. They stop short at the anatomy of institutions, and do*

not penetrate to the secret of their functions«. (PWW IV, 14. Kursiveringerne mine). Ved at bruge dette citat som indgang til sin fremstilling, siger han jo direkte, hvad det er han vil: han vil foretage en *funktionsanalyse* af det amerikanske politiske system. Bogen repræsenterer hans personlige »revolt against formalism«. I forordet til *Congressional Government* skriver WW også (PWW IV, 13): »It is our legislative and administrative machinery which makes our Government essentially different from all other governmental systems«. (Kursivering WW's). Forf. er selv opmærksom på dette sidste citat og skriver endda (s. 57): »This fundamental choice of administrative and practical values over familiar constitutional categories filled Wilson with enthusiasm«. Ja, det tror da pokker! Her var en helt ny metode til studiet af politik, men hvorfor så ikke eksplicit tage dette som udgangspunkt for analysen af bogen? Sat på spidsen vil jeg sige det sådan: Det ny i Wilsons bog er et opgør med det konstitutionelle approach til studiet af amerikansk politik, i stedet satte WW en funktionalistisk tilgang. Han er overhovede ikke repræsentant for en »older« tradition, men en moderne strukturfunktionalist! Det fremgår også af de samtidige anmeldelser, at bogen blev læst sådan.

Anmeldelserne falder i to kategorier: Avisanmeldelserne, der er noget blandede og bærer præg af, at flere af anmelderne er uenige i WW's synspunkter, specielt, at han kritiserer den udmærkede amerikanske forfatning, og foretrækker den engelske. Og så de seriøse og omfattende tidsskriftsanmeldelser: Gamaliel Bradford i *Nation*, Albert Shaw i *The Dial* og Arthur Yager i *Louisville Courier-Journal*. Samstemmende for disse indgående anmeldelser er, at de er særdeles begejstrede for bogen, og at de er klar over, at den repræsenterer noget *nyt*.

Nu ved jeg godt, at i hvert fald Shaw og Yager var studiekammerater med WW på Johns Hopkins – de deltog begge i det historiske seminar i WW's første semester – men det betyder ikke nødvendigvis, at de udgjorde en gensidig roseforening, men snarere, at de var kvalificerede læsere.

I Arthur Yagers anmeldelse står det moderne i WW's bog krystalklart: »Nothing is now more clearly established and more generally understood among modern scientists than the fact that the actual concrete phenomena of nature constitute the only proper subject matter for the student of natural science. If men would make of themselves biologists they must enter the laboratories and study real animals, not spend their time in simply reading books about animals... It is the only way in which the severe demands of modern science can be met«. Og verden er nu begyndt at forstå, at denne undersøgelsesmetode, der nu er så almindelig inden

for naturvidenskaben, er »the only perfectly trustworthy method in any department of inquiry. *Every where it is facts that we want, and not theories*«... »Mr. Wilson has made a notable advance in the application of this method to the study of our governmental institutions. In this respect, indeed, it is an altogether unique book... *constituting an entirely new departure in our political writing*«... »tell us from knowledge gained by actual observation of the facts what sort of thing our actual working constitution really is«. Det, at den amerikanske forfatning er en nedskrevet forfatning og på mange måder særegen, har i en sådan grad bjergetaget tidligere forfattere, at de har undladt »to examine the actual workings of our governmental system«, i deres iver efter at fortolke selve dokumentet. WW anvender en stor del af bogen på »a graphic description of the internal machinery, by means of which Congress exercises its vast powers«,... »explaining what actually goes on,... reports accurately and criticizes unsparingly«. – Og han slutter: »We hail this book as the first attempt to study our Federal Government in the concrete, and predict that it will not be the last, nor will it be without effect«. (PWW IV, 405-409. Kursiveringerne mine).

Det de tre anmeldere siger, og klarest udtrykt her af Yager, er altså, at WWs bog er helt moderne, helt i kontakt med de nyeste (natur-) videnskabelige principper, hvor det ikke drejer sig om metafysiske teorier, men nøgne kendsgerninger. Bogen er »scientific«. Men den repræsenterer også noget *nyt*, en helt ny måde at anskue forfatningen på, ikke teori, men praksis. Den repræsenterer en ny *metode*. Og det vidste WW også udmærket godt selv. Det viser ikke bare det tidligere omtalte Morley-citat, hvormed han indleder bogen (PWW IV, 14), men også hans egne klare og direkte bemærkninger om, hvad det er han vil med bogen: – og jeg citerer fra *Congressional Government*:

»... that that system has never received complete and competent critical treatment at the hands of any, even the most acute of our constitutional writers. They view it, as it were, from behind... obscuring much of that development of constitutional practice which has since taken place. The Constitution in operation is manifestly a very different thing from the Constitution of the books... to escape from theories and attach himself to facts,... striving to catch its present phases and to photograph the delicate organism in all its characteristic parts exactly as it is to-day; an undertaking all the more arduous and doubtful of issue because it has to be entered upon without guidance from writers of acknowledged authority«. (PWW IV, 18-19). I parentes bemærket er det også interessant, at WW anvender betegnelsen »fotografere« om det, han vil foretage sig. Det er netop sådan John Higham har karakteriseret

»scientific history« (Higham: *History*, s. 93).⁷ Men det passer dårligt med Thorsens egen karakteristik af WW's hensigter: »His aim was not to create a photographic image, a duplication of reality« (s. 57)!

Det andet aspekt af *Congressional Government*, Niels Thorsen efter min mening har overset, er *det historiske*. Han er ganske vist opmærksom på det, og henviser i en note (s. 47) til John Rohr,⁸ der har påpeget, at WW's »approach to constitutionalism was more philosophical and historical than legal«, men det får ikke rigtig nogen konsekvenser for den måde, han læser bogen på. Forf. skriver også senere (s. 58): »The metaphors no longer stay within the Capitol but take off from the introductory chapter, which contains an historical account of the political and economic forces in the life of the nation. The Constitution is to be understood in the setting of the growing organism of the Union, responding to new circumstances and changing its meaning radically in the course of the nineteenth century«. Men heller ikke her drager forf. så den meget nærliggende konklusion: *WW er begyndt at tænke historisk, og det er en følge af den påvirkning, han har modtaget på Johns Hopkins*.

Igen er det så meget mere bemærkelsesværdigt, at forf. ikke har fået øje på dette træk, som WW selv har understreget det. Det skrev han i et brev til James Bryce den 18/2 1891 (PWW VII, 371), som forf. i øvrigt selv citerer andre uddrag fra. WW skriver her, og det er den sidste sætning i brevet: »My emphasizing of the historical view doubtless grew out of my own intense engagement of that side of the study, – and my own intense conviction that leadership, and not *bossism*, is of the essence of institutions;... « (understregning WW's). Her understreger han altså selv, at det historiske approach har spillet en stor rolle for ham, og det er vel netop det, der slår en ved læsningen af introduktionen til *Congressional Government*: det er en historisk udviklingsanalyse kombineret med en strukturfunktionalistisk analyse. Det er simpelthen sådan en analyse enhver historiker drømmer om at skrive.

Og hvis jeg endelig skal være skarp, så synes jeg heller ikke Niels Thorsens fortolkning (s. 58) af WW's »introductory« rigtig rammer hans specielle fremstillingsform. Det WW beskriver er jo en historisk udviklingsproces, der langsomt men sikkert og allerede fra Unionens begyndelse opsætter balancen mellem de tre magtcentre. Forf. beskriver det sådan (s. 58): »According to Wilson, the decisive event that upset the balanced Government described in the *Federalist* papers was the Civil War. It

⁷ Princeton University Press, 1965.

⁸ »The Constitutional World of Woodrow Wilson« i Jack Rabin and James S. Bowman (eds.), »Politics and Administration: Woodrow Wilson and American Public Administration«, New York, 1984.

destroyed the original balance of power between the States and the federal Government and caused a rapid movement toward national centralization. Wilson specified in detail the erosion of State power that followed the expansion of the doctrine of implied powers, the growth of the federal civil service, the finances of internal improvements, the development of internal transportation and communications, and the regulations of interstate commerce«.

Men i dette referat vender forf. i virkeligheden op og ned på årsag og virkning som de fremstår hos WW. Wilson skriver sådan (PWW IV, 29): »Keeping pace, too, with this growth of federal activity, there has been from the first a steady and unmistakable growth of nationality of sentiment. It was, of course, the weight of the war which finally and decisively disarranged the balance between State and federal powers; and it is obvious that many of the most striking manifestations of the tendency towards centralization have made themselves seen since the war. *But the history of the war is only a record of the triumph of the principle of national sovereignty. The war was inevitable, because that principle grew apace; and the war ended as it did, because that principle had become dominant.* Accepted as just because it was imperatively necessary, the Union of law and of form had become a Union of sentiment, and it was destined to be a Union of institutions« (kursiveringen min). – Krigen er altså en følge af en historisk udvikling, hvor nationalfølelsen langsomt er groet i takt med den økonomiske og politiske udvikling. Ved at bytte om på faktorenes orden – der her ikke er ligegyldig, underkender forf. i virkeligheden den historiske dimension i WW's argumentation.

Som det vil være fremgået af det foregående, kommer det derfor ikke bag på mig, at WW i 90'erne bliver historiker og lægger hovedvægten af sin produktion i denne genre. Han blev historiker på Johns Hopkins: hvad enten det så skyldtes den tyske indflydelse han mødte, eller undervisningen, eller en kombination af begge dele, så begyndte han at tænke historisk, at se udvikling og politik i en historisk sammenhæng. Så meget desto mere interessant er det at se, at han efter Johns Hopkins opholdet også selv var ganske på det rene med, hvad der var sket med ham. I et brev til Horace Elisha Scudder den 10.7.1886 (PWW V, 303) skriver han nemlig sådan: »Now that I am assured of your interest in what I am doing, I will venture to add a few words as to the way in which I am trying to study government. Dr. Mulford furnishes me with inspiration and philosophy, but the »historical school« furnishes me with *method*. I want to come at the true conception of the nature of the modern democratic state by way of an accurate exposition of the history of

democratic development. I want to keep safely within sober induction from concrete examples of political organization and of realized political thought. I would read the heart of political *practice*, letting political theory wait on that practice and carry weight only in proportion to its nearness to what has been actually accomplished. I would trace the genesis and development of modern democratic institutions – which so far seems to me expressions of the adult age of the State, the organic people come to its self-possessed majority and no longer in need of the guardianship of kings or aristocracy or priesthood – as Maine has traced the genesis and development of modern legal systems«. (understregning WW's).

Han var med andre ord helt på det rene med, at den historiske indfaldsvinkel til studiet af politik var den mest hensigtsmæssige til hans formål, nemlig en forståelse af politisk praksis. Hvad var da mere nærliggende, end at kaste sig ud i et historisk arbejde, der kunne belyse amerikansk politik i funktion?

Den chance fik han, da Albert Bushnell Hart bad ham skrive det bind til serien *Epochs of American History* der omfatter tiden 1829-1889, altså netop handlede om den periode han havde beskæftiget sig med i indledningen til *Congressional Government*, den periode, hvor alle de kræfter, der splittede og atter samlede Amerika, kom til fri udfoldelse. Det var ikke underligt at netop han blev spurgt, heller ikke underligt, at han sagde ja. Det var *hans* problem. Det blev til bogen *Division and Reunion* (New York 1893). Det af hans historiske arbejder, der af alle betegnes som det bedste, det eneste, der som Mulder påpeger, er baseret på en grundig gennemarbejdning af hele det publicerede materiale, kilder såvel som monografier. For Wilson var ingen arkivhistoriker – men derfor kan man jo godt være en god historiker. Den opgave han fik, og den bog han skrev, ramte lige ned i den problemstilling, der havde interesseret ham også i indledningen til *Congressional Government*, nemlig de kræfter, der betingede USA's nationale samling, for borgerkrigen var netop – som de samtidige europæiske – en national samlingskrig. Og for WW selv blev historieskrivningen også en slags samling om det nationale, som Thorsen så fint udtrykker det (s. 142): »His books in American History americanized his own nationalism, which was originally drawn primarily from European sources«.

WW fremsatte i denne bog nogle synspunkter, som ramte centrale aspekter af den amerikanske udvikling. Synspunkter, som andre siden skulle gøre berømte og så at sige tage æren for. Jeg tænker her naturligvis på Turner og Beard. På det synspunkt, at det er Vesten, der er den amerikaniserende og nationaliserende faktor i amerikansk historie og på

den opfattelse, at den amerikanske forfatning var udtryk for magtfordelingen mellem forskellige økonomiske interesser.

Forf. fremhæver selv med rette netop disse to elementer i *Division and Reunion* og har en glimrende diskussion af forholdet mellem Wilson og Turner, hvor han blandt andet om forskellen på de to skriver: »If Turner began with sectional geography, Wilson began with the dynamics of political power, and his intentions were normative rather than descriptive. Turner's aim was to account for the rise of sectionalism in American History. Wilson, in contrast, aimed to account for the rise of nationalism« (s. 152). Mens forf. om forskellen på Beard og Wilson lige så rigtigt skriver: (s. 149): »But while the point of Beard's work was to show the narrowness of economic motives behind the Constitution, Wilson intended to show the priority for the nation of »the political and economic experiment we were making« over the constitutional experiment«. Samtidig understreger forf. meget klart, hvordan en politisk/økonomisk indfaldsvinkel til problemerne gennemsyrrer hele bogen, og han skriver også (s. 155) at: »Wilson understood political economy to be a knowledge of the conditions for economic growth that could be nationally motivated and directed from the political center«.

Som man vil forstå, er *Division and Reunion* i sine synspunkter en meget »moderne« bog i sin tids historieskrivning, derfor kan man godt spørge sig selv, hvorfor det ikke blev *den*, men Turner's Frontier-essay og Beard's bog om den amerikanske forfatning, der blev klassikerne⁹ i amerikansk historieskrivning og hjørnepillerne i den progressive historiefølelse. Og hvorfor WW hidtil har været enten undervurderet eller overset som historiker.

Svarene kan være mange, men eet af dem er nok, at han ikke passer ind i billedet af en professionaliseret, »scientific« historiker. Hvis man tager Turner's frontier-essay: »The Significance of the Frontier in American History« fra 1893 og Wilson's eget »frontier-essay«: »The Course of American History« fra 1895 forstår man måske hvorfor. Begge essays er visionær historie, begge forfattere har en stor vision: USA's tilblivelse som nation med Vesten kom katalysator. Visionerne var forskellige: Turners var geografisk med et anstrøg af pessimisme, Wilsons var politisk/økonomisk og optimistisk, men de er lige storladne, lige umiddelbart medrivende. Og dog er de to essays dybt forskellige at læse, og det skyldes *formen*.

⁹ Frederick Jackson Turner, »The Significance of the Frontier in American History«, oprindelig holdt som foredrag ved The American Historical Associations møde, juli 1893. Charles A. Beard, »An Economic Interpretation of the Constitution«, 1913.

Turners essay kan læses også i dag som et stykke fremragende historievidenskab. Det har det hele: en these, logisk opbygget, klart og nøgternt præsenteret og utallige fodnoter med henvisninger til lokalhistoriske arbejder. Wilsons essay har også en these, logisk opbygget, men præsenteret med en florumvunden national-pædagogisk retorik – og der er ingen noter. Turners essay opfylder med andre ord alle de krav, den moderne historievidenskab i al sin snæverhed stiller til sig selv, det kan læses som objektiv videnskab, WW's derimod som enten national-historisk romantik eller politisk pædagogik. Ingen af læsningerne er naturligvis rigtige, de afspejler en senere tids videnskabsideal, men de siger noget om den videnskabshistoriske situation WW stod i, og hvordan han forholdt sig til den.

Wilson kom til Johns Hopkins på et tidspunkt, hvor Herbert Baxter Adams' historiske seminar var i sin fulde blomstring. Her, netop i disse år, lagdes grunden til den moderne professionaliserede amerikanske historievidenskab, med faglige idealer hentet fra Tyskland. Adams var selv uddannet i Heidelberg. At dømme efter de referater fra det historiske seminar, der er aftrykt i *Wilson Papers*, har det været et sted med bredt internationalt vingesus og en meget vid faglig horisont. Man diskuterer de seneste internationale tidsskrifter, man analyserer de nyeste bidrag til amerikansk historie og politik, man endevender i en hed diskussion den seneste skolelovgivning og man kritiserer hinandens arbejder. Det er et sted, hvor man rask væk springer fra Roms historie til amerikansk lokalhistorie, fra den nyeste banklovgivning i Frankrig til »The land laws of Mining Camps«. Det er et sted, hvor studenterne får luft under vingerne, og hvor man forstår at værdsætte talent.

For at WW blev værdsat er der ingen tvivl om. Forf. har selv påpeget, hvordan Richard T. Ely gjorde WW til medarbejder på et stort arbejde om amerikansk økonomisk tænkning (som ganske vist ikke blev til noget), og der er heller ingen tvivl om, at Herbert Baxter Adams var tilfreds med WW's arbejde. F.eks. siger han på seminaret 8/5 1884 (det drejer sig om arbejdet på *Congressional Government*): »Mr. Wilson's work is better than anything in that line that has been done heretofore in the seminary«. (PWW III, 172).

Det vil for altid være en gåde, hvad Herbert Baxter Adams gjorde for amerikansk historievidenskab i disse år. Denne mand, der ikke selv var nogen enestående historiebegavelse og var så dybt påvirket af tysk historievidenskab, at han med sin »germ« theory ville udlede alle amerikanske institutioner af den germanske Teutoburgerwald: Han blev faktisk far til en ny selvbevidst national amerikansk historieskrivning.

Men måske har Turner ramt plet, når han skriver, at »never had he met a teacher who could inspire his students with such enthusiasm for serious historical work, and demonstrate so successfully the relation between past and present«. (Billington, s. 74).¹⁰ Men samtidig ved vi jo også, at samme Turner siden hævdede, at »his rebellion against Adams' teaching drove him to develop the frontier thesis« (Billington, s. 74). Vi ved også, at Turner efter en indledende begejstring for de historiske seminarer kom ned i en bølgedal, og at WW i sine breve til Ellen Axson ikke just udtrykte sig positivt om stedet. Men forf. har i den forbindelse meget overbevisende påvist, at det vel var psykologisk umuligt for WW at skrive andet til sin forlovede. Dels savnede han hende, dels kunne han jo dårligt fortælle hende, at det hele var fantastisk spændende, og at han morede sig strålende. Endelig var det hele vel, som alle store intellektuelle oplevelser, noget, der først skulle fordøjes.

Og fordøjet blev det. Man kan måske sige det sådan, at WW ved Johns Hopkins mødte en historiserende tilgang til videnskaberne, som ikke siden forlod ham. Men historiker i moderne videnskabelig snæver forstand blev han ikke, og det var helt bevidst. Han havde, som forf. så klart har dokumenteret, et projekt med sit liv, og dette projekt kunne ikke rummes i en snæver videnskabelig bås.

Men hvilken slags historiker var WW så? Ja, her vil jeg faktisk hellere benytte den betegnelse »older«, som forf. med Wolin har benyttet om *Congressional Government*. Den bog var jo netop ikke »older«, men ny. Hans historicopfattelse derimod var på mange måder »older«. Det er tydeligt, når man læser hans mange essays fra denne periode (1890'erne) om historie og litteratur, at han tager afstand fra tidens positivistiske strømninger: »This scientific and positivist spirit of the age« som han siger i »Mere Literature« (PWW VIII, 240). Han ser med skepsis på professionaliseringens konsekvenser: Historikeren bliver en håndværker, hvis fornemste opgave bliver en ophobning af facts. Men det betyder ikke, at WW forkaster kendsgerninger, eller fornægter facts, det er bare ikke nok, han vil give *meningen* med historien.

Derfor er hans forbillede ikke den moderne »scientific« historie, men historismen. Når han skal fremhæve et historikerforbillede er det Theodor Mommsen, han har den *konstruktive fantasi*, der er nødvendig for at genskabe meningen med fortiden. Som WW så smukt skriver: (»Mere Literature«, PWW VIII, 248): »Safe men distrust this great master. They cannot find what he finds in the documents. They will draw you

¹⁰ Ray Allen Billington, »Frederick Jackson Turner. Historian, Scholar, Teacher«, Oxford University Press, New York, 1973.

truncated figures of the antique Roman State, and tell you the limbs cannot be found, the features of the face have nowhere been unearthed. They will cite you fragments such as remain, and show you how far these can be pieced together toward the making of a complete discription of private life and public function in those first times when the Roman Commonwealth was young; but what the missing sentences were they can only weakly conjecture. Their eyes cannot descry those distant days with no other aids than these. Only the greatest are dissatisfied, and go on to paint that ancient life with the materials that will render it life like, – the materials of the constructive imagination«.

Andre har fremhævet den engelske gentlemanhistoriker, som WW's ideal. Men det er ikke let at sætte WW i bås. Hvis man vil placere WW som historiker nytter rubrikker som anti-positivist og gentlemanhistoriker ikke, de er vores efterrationaliseringer, fordi han ikke passer i vores rubriceringskasser. WW tilhørte den generation af samfundsforskere, der mødte den begyndende professionalisering. Hvad der før havde været en fælles slagmark omfattende, hvad vi i dag kalder historie, politik, politisk økonomi, samfundsstudier og jura, blev nu netop splittet op i alle disse enkeltelementer, alle disse fag, med hver sine metoder, sine klart afgrænsede forskningsfelter og sin egen faglige selvforståelse. Men Wilson nægtede at hoppe ind i en bestemt bås, og blive enten det ene eller det andet eller det tredje.

Da han skrev *Congressional Government* akcepterede han, som vi har set, de moderne normer for politisk videnskab, og kritikken viser, at hans bog blev akcepteret som en moderne bog, og hans udtalelser peger på, at han havde ment den sådan. Bogen repræsenterede blandt meget andet også WW's egen personlige »revolt against formalism«, her blev han eet med de nye strømninger. Det blev han kun halvt i sin historieskrivning. Her fandt han sine idealer i historismen, fordi han med sin historieskrivning ville ikke bare videnskab men pædagogik, og mens de moderne normer fint tjente hans formål når det gjaldt den politiske beskrivelse: funktion ikke form, så tjente de moderne positivistiske normer kun halvt hans pædagogiske historieskrivning: han ville mening ikke bare facts. Ud af forf.s fremstilling fremstår WW som en person, der sugede til sig fra alle sider af intellektuelle stimulanser og med enestående konsekvens sorterede og brugte de mange indtryk på *sin* måde, til *sit* livs projekt.

WW var altså i sin økonomisk/politiske tilgang til historien en »moderne« historiker, selv om han ikke var det i sin form. Han kom da også senere, i artiklen »The Variety and Unity of History« fra 1904, til at identificere sig med »New History« skolen i USA, med de tidlige

progressive historikere, som Arno Mayer har påpeget. («Historical Thought and American Foreign Policy in the Era of the First World War» (1967)),¹¹ men Mayer hævder samtidig, at dette var en ny udvikling hos WW, indtil 1902 var han »characterized by an academic sort of conservatism«. Denne konklusion når Mayer ganske vist ikke til på baggrund af en læsning af WW's tidligere historiske arbejder, men henviser til Arthur Links: »*The Road to the White House*«. ¹² Niels Thorsen har imidlertid i sin fremstilling vist noget helt andet, han har anfægtet fortolkningen af Wilson som konservativ.

Inden jeg går ind på den diskussion, der jo fører lige lukt ind i diskussionen af WW som progressiv og dermed ind i progressivismens væsen, vil jeg gerne føje endnu en kommentar til billedet af WW som historiker. Det er nemlig min opfattelse, at nok var WW's *indfaldsvinkel* til historien »moderne«. Han levede i en tid med store sociale, økonomiske og politiske omvæltninger, og disse omvæltninger gik ikke sporløst hen over ham, men prægede tværtimod hans opfattelse af både nutiden og historien, ligesom de prægede de progressive historikeres. Men hvis man om den progressive historieskrivning generelt kan sige, at den var præget af et socialt engagement og at den havde et samfundskritisk potentiale, så kan man efter min mening ikke sige det samme om WW. *Det sociale engagement* savnes, ikke bare i hans historieskrivning, men i hele hans politiske forfatterskab. Det, der interesserer ham er *funktion*, ikke indhold. Når han skriver om *Congressional Government* interesserer han sig for, hvordan kongressen fungerer, ikke hvad den diskuterer. Når han skriver sin banebrydende artikel om administration, interesserer han sig for forvaltningsteknik, ikke for, hvad det er, man administrerer. Når han beskæftiger sig med den politiske leders rolle i moderne politik, er det igen lederskabets teknik, der står i centrum, ikke de ideer, lederen bør stå for. Og når han skriver amerikansk historie, er det, hvad der har gjort Amerika stort, der interesserer ham – ikke hvad der endnu mangler. Det der optager ham i hele den periode, forf. behandler, og vel i hele hans senere politiske liv, er hvad forf. meget rammende kalder »interpretive leadership«. I et memorandum (5.5.1902) (PWW XII, 365) skærer han det ud i pap: »The sensitive, the conceiving, the interpreting, the initiative mind...«. (understregning WW), men det er en rød tråd der løber gennem hele forfatterskabet. Det har forf. meget klart vist.

¹¹ i Francis L. Loewenheim (ed.), »The Historian and the Diplomat«, Harper and Row, New York, 1967.

¹² Princeton University Press, 1947.

Det er et problem, der optager WW intenst, mens han skriver *Congressional Government*. Ja ifølge forf.s fortolkning er det på det nærmeste formålet med bogen at analysere dette problem: »The question for Wilson was not how government could be described scientifically but how political creativity could be restored« (s.60). I parentes bemærket mener jeg i det foregående at have vist, at det ikke var et enten-eller, men et både-og. Og forf. skriver videre i sin fortolkning af WW's tænkning: »Interpretation is not intended to upset political reality but to disclose it. Interpretation recovers the social totality, makes the masses conscious of organization, and animates a spirit of participation« (s. 62), den fortolkende leder er »a sort of sensitive dial registering all the forces that move upon the face of society« (s.62), som WW selv udtrykker det.

Og forf. har også samme sted (s.62-63) et langt citat fra en tale »Leaders of Men« (1890), et citat, der lyder sådan: »And in the midst of all stands the leader, gathering, as best he can, the thoughts that are completed, that are perceived, that have told upon the common mind; judging also of the work that is now at length ready to be completed; reckoning the gathered gain; perceiving the fruits of toil and war, – and combining all these into words of progress, into acts of recognition and completion. Who shall say that this is not an exalted function?« (understregning min).

Når jeg læser det citat, får jeg den opfattelse, at en leder, er een, der fortolker, hvad der sker, ikke en der påvirker eller former, det er en medløber, ikke en reformator. Når jeg læser det, får jeg også indtryk af, at ordet *progress*, fremskridt, ikke er værdiladet, men en betegnelse for en udvikling, der enten har fundet sted eller er i gang, og som det er lederens opgave at fortolke, give ord: »Combining all these into words of progress, into acts of recognition and completion«. Fremskridtet er hverken godt eller ondt, det er – ligesom naturen.

Når jeg skal sætte det hele på spidsen, viser ikke bare dette citat – men hele bogen – efter min mening at Wilsons opfattelse af politik er en tom skal, man kan putte hvad som helst i, det er ikke politikens indhold, men dens teknik, der interesserer. Eller som jeg nævnte før, der er ikke noget socialt engagement, men en bestræbelse for at få det samfund, der nu engang er, til at fungere mest hensigtsmæssigt, mest effektivt.

Eller som forf. siger på samme side (s.63): »Wilson considered the most pressing problems to be those involving the economy (Congressional Government) and specified them as »the regulation of our vast systems of commerce and manufacture, the control of giant corporations, the restraint of monopolies, the perfection of fiscal arrangements, the facilitating of economic exchanges, and many other like national con-

cerns«. Ikke fordi monopoler er hverken gode eller dårlige, fordi arbejderklassen er undertrykt og udbyttet og goderne ulige fordelt, men *fordi systemet skal fungere effektivt.*

Den Wilson, forf. har afbildet på disse sider, passer som hånd i handske med det billede Robert Wiebe har givet af den progressive periode i *The Search for Order*.¹³ I sig selv jo en meget sigende titel. Hvis bureaukraten bliver til i den progressive periode, så er det vel ikke så underligt, at det er WW, der indfører den moderne forvaltningsvidenskab i USA.

WW var hverken liberal eller konservativ, han var progressiv. Og forf. har så evigt ret i sin afvisning af hele den store diskussion af Wilsons genopdagelse – og afhængighed – af Burke, som bevis på at WW også blev konservativ i Burkes forstand (s. 158-160). Forf. skriver (s. 158) at, »if Wilson joined the party of Burkean conservatives in words, he left it again quite soon in spirit«. Personligt tror jeg, at det der fascinerede ham ved Burke, og blev ved med at fascinere ham, netop var Burkes »words«, hans retorik. Her i 90'erne, hvor WW skriver en masse essays, citerer han Burke side op og side ned, men netop for retorikkens skyld, som eksempler på udtryksform.

I sin Burke-diskussion (s. 159-160) kommer forf. endnu en gang ind på Wilson's fremskridtsbegreb, og skriver bl.a.: »Wilson's hope was to make progress a term for the modern dependence upon leadership. Discussing »The State's relationship to Progress«, Wilson described the »material element« in progress as »an assured mastery over nature«, and the »immaterial element« as the prevalence of order and stability in a governmental system »accomodated to existing needs and conditions«. He believed that the key to progress, however, was the mobilization of the masses by the able few, ...« (s. 159), og forf. skriver også: »Perhaps the simplest way of putting the Wilsonian heritage in regard to the notion of progress is to note that he conceived of progress as an idea and as governmental practice that would restrain both the liberal belief in economic individualism and the belief in majoritarian democracy«. (s. 160). Og forf. taler også samme sted (s. 160) om WW's »frank exposition of modern elitism«. Disse citater, som ligger ca ti år senere end *Congressional Government* viser, at WW's opfattelse ikke har ændret sig, for WW er fremskridt, *progress*, et organisationsprincip uden kvalitativt indhold: det er *effektivitet*.

¹³ Robert H. Wiebe, »The Search for Order. 1877-1920«, Hille and Wang, New York 1967.

Der sker jo imidlertid i 1898 noget, som drastisk ændrer amerikansk politik. USA bliver en kolonimagt og pludselig aktivt medlem af de imperialistiske nationer. Og hvad enten vi kan lide det eller ej, bliver WW imperialist med hud og hår. Forf. diskuterer WW's holdning til imperialismen i et kapitel med overskriften »Wilson's Idea of American Patriotism«, og den titel støder mig egentlig. Hvor hermeneutiske har vi lov til at være? Det er jo rigtigt, at sådan som WW formulerede sin oplevelse af det skete, kom det til at handle om patriotisme. Men det er jo i hans *selvforståelse*, det tager sig sådan ud. Hvad han kalder patriotisme, kalder vi andre imperialismen. Eller sagt på en anden måde: jeg synes sådan set, det er udmærket, *hvad* forf. skriver, men der er jo så meget han *ikke* skriver. Det jeg kunne tænke mig at diskutere i forbindelse med dette kapitel er *betydning, mening*, som WW ville have udtrykt det. Det er jo et vendepunkt i USA's historie: overgangen til imperialismen, og det er et vendepunkt i WW's tænkning, sådan som forf. også meget rigtigt selv beskriver det: (s. 164):

Umiddelbart inden den spansk/amerikanske krig var Wilsons problem – under indtryk af 90'ernes økonomiske krise, populismens opblomstring og den dermed truende resektionalisering, den vildt voksende kapitalisme o.s.v.: »An idea – a way out of chaos; the nationalization of the motive power of the government, to offset the economic sectionalization of the country«. Men *efter* den spansk/amerikanske krig (1.8.98) skrev WW: »a brief season of war has deeply changed our thought, and has altered, it may be permanently, the conditions of our national life«. Det er et vendepunkt, der pludselig giver indhold og mening til den tomme skal, der hidtil har været WW's politiske tænkning.

Pointen er jo, og det er en *pointe* forf. selv anfører (s.164), at den spansk/amerikanske krig overbeviste WW om, at »foreign policy contained the key to a restoration of national unity«. Den politiske ledelsesfilosofi, hele hans hidtidige forfatterskab havde kredset om, fandt pludselig sin legitimation i en højere sags tjeneste: Amerika må blive perfekt for at gøre verden perfekt: »We shall see now more clearly than ever before that we lack in our domestic arrangements, above all things else, concentration, both in political leadership and in administrative organization; for the lack will be painfully emphasized, and will embarrass us badly in the career we have now set out upon« (1.10.1900, PWW XII, s. 17). Det skrev han i et essay med titlen »Democracy and Efficiency«, der handlede just om det, om hvordan det amerikanske politiske system kunne og skulle effektiviseres i lyset af det nye imperialistiske eventyr.

Men igen, hvad *betyder* så det her. Hvad betyder det, at »foreign policy contained the key to a restoration of national unity«? Ja, når jeg læser den

sætning, og når jeg læser hvad WW skrev i denne periode, må jeg spørge mig selv: betyder det *socialimperialisme* i den betydning ordet er brugt i den tyske og engelske debat? Min spørgelyst blev yderligere uddybet af et Wilson-citat hos Mulder (s.152), som Thorsen ikke tager stilling til (PWW XII, 10):¹⁴ »We dare not stand neutral. All mankind deem us the representatives of the moderate and sensitive discipline which make free men good citizens, ... and we shall not realize these ideals at home, if we suffer them to be hopelessly discredited among the peoples who have yet to see liberty and the peaceable days of order and comfortable progress« (kursivering min). For mig at se ligger socialimperialismen latent i disse citater: Det amerikanske politiske og økonomiske system kan ikke fungere optimalt uden imperialismen.

Der er en problemstilling her, forf. har ladet ligge. Og det undrer mig egentlig, fordi det er en problemstilling, der fører lige lukt ikke bare ind i en meget nutidig koldkrigsdebat, men også ind i en meget central Wilsondebat, nemlig debatten om karakteren af hans udenrigspolitik. Forf. er bevidst blevet »nede« i WW som han »så ud« i 80'erne og 90'erne, han har loyalt villet tolke WW's tænkning på dens egne præmisser. Men kan man det? Det var en tænkning, der fik konsekvenser, fordi manden, der tænkte sådan, blev USA's præsident i en skæbnesvanger omvæltningsperiode i USA's historie. Det er i den sidste ende derfor, hans tanker interesserer os i dag. Og hvor ved vi fra, at en læsning af hans forfatterskab uden skelen til hans senere virke, er en rigtig læsning? Hvis man kun stiller de spørgsmål, hans egen selvforståelse lægger op til, får man lige så begrænsede svar. Hans tænkning fik konsekvenser, hvorfor så ikke stille spørgsmål til den i lyset af disse konsekvenser? Måske kunne den slags spørgsmål afdække sider af hans tænkning, man ellers ikke får øje på? Ting, der lå i den, men som vi først erkender, fordi vi har set dens resultater.

Det handler jo om en mand, der førte USA ind i en krig »to make the world safe for democracy«, og om en mand der ofrede en ny verdensorden, han selv havde skabt, for at vinde en intern amerikansk politisk sejr. Og det handler om karakteren af denne ny verdensorden og om karakteren af amerikansk udenrigspolitik overhovedet. Det fører lige lukt ud i en stor og central debat, som tidligere har optaget forf. Men her er han tavs. Her synes jeg nok jeg savner *løvens klo*.

Det højeste han kan opløfte sig til, er at fastslå: »Wilson's growing attention to the idea of patriotism changed the general tenor of his political thinking considerably. His public addresses became more

¹⁴ Også dette citat er fra »Democracy and Efficiency«.

attuned to the harmonies of common uplift and moral improvement that were to distinguish progressive rhetoric after the century«, (s.167-168). Men det var jo ikke bare progressiv retorik der blev ændret, det var amerikansk udenrigspolitik.

Jeg vil slutte med endnu en gang at diskutere progressivismens væsen, for det er jo det, bogen også i høj grad handler om, som forf. så smukt selv skriver i indledningen (s. X) »It is in this limited sense that the present study may be considered both a study of Wilson's political and economic thought and, in addition, an attempt to watch the genesis of the political plane upon which the notion of progress eventually came to signify, not only a new political party, but also a broad current in the established parties and finally in historians' retrospect, a whole epoch in American History«. – Det er altså også forf.s formål at nå ind til progressivismens væsen, og meget langt kommer han efter min opfattelse, i diskussionen s.178-80, hvor han tager fat på WW's essay: »Education and Democracy« fra 1907.

Det er det essay, hvor WW diskuterer de kræfter, der med ubønhørlig konsekvens styrer og omformer samfundene, de kræfter, som den moderne politiske leder er oppe imod og må søge at styre og integrere. Niels Thorsen sammenfatter det således: (s. 179) »... how he imagined that the new leadership could contain and integrate forces as powerful as modern science, capitalism and organization«.

Det der slår mig ved disse tre kræfter, som Wilson altså her identificerer og gør lig med fremskridtet er, at det er nøjagtig de samme kræfter, Sheldon Wolin identificerer i sit essay: »From Progress to Modernization«,¹⁵ et essay forf. nævner i en anden forbindelse, men ikke her. Det er de tre kræfter, den ny hellige treenighed som Wolin kalder dem: »Kapitalen (faderen), statsbureaukratiet (sønnen) og videnskaben (helligånden), de tre kræfter, der vel at mærke efter Wolins opfattelse ikke markerer fremskridtet, *men omslaget fra fremskridt til modernisering, »modernization«*. En tilstand, hvor fremskridtstanken, hvis politiske indhold var den politiske frigørelse, afløses af disse tre – også i Wilson's tænkning selvgenererende kræfter, der skaber deres eget formål og deres egne betingelser, netop på bekostning af enhver menneskelig eller politisk frigørelse. Eller som Wolin udtrykker det (»From Progress to Modernization«, s.18): »Modernization meant an industrial culture designed to produce anachronisms as a constant by-product of the relentless replacement of the recently new by the latest invention or process«. Det var den

¹⁵ »Democracy«, III, Fall 1983, s. 9-21.

proces WW stod midt i og så ske, og det var den, han ville sætte den ny politiske ledertype i spidsen for. Men hvorfor er forf. – der jo er en stor beundrer af Wolin – så ikke gået ind i denne moderniseringsdiskussion, der om ikke andet kunne have sat ikke bare Wilsons tænkning, men hele den progressive periode i relief?

Nu skal dertil retfærdigvis siges, at forf. jo rent faktisk har en konklusion – selv om det er en af de mærkeligste konklusioner, jeg nogensinde har læst – rent formelt set. Vi plejer omhyggeligt at lære vore studerende, at en konklusion, ikke er et sted man indfører nyt materiale eller nye argumenter. Men det er just, hvad forf. gør. Han smider centrale argumenter på bordet, som han hidtil har forholdt læseren.

Derfor bliver jeg nødt til at opholde mig ved siderne 216-17, hvor forf. endnu engang diskuterer WW's opfattelse af lederen og begrebet »progress«. Afsnittet handler om WW's rolle som »academic political thinker«, og forf. har en udmærket opsummering nederst side 216: »In Wilson's *mature view*, the political thinker was no longer to aim to transform political reality but instead simply to *register* its existing tendencies. His function was not to furnish new ways of grasping reality but to *promote factualism in politics and to associate himself with the forces of progress* and promote the general acceptance of expedient or inevitable changes. The new theorist was an *imaginative administrator* of existing facts and commonly accepted ideas, not the herald of dramatic discoveries«. (kursiveringer mine). – Eller med andre ord, den politiske tænkens egenskaber er identiske med de egenskaber den fortolkende leder, der var Wilsons ideal, også har. Sådan må jeg læse det.

Det er en ny form for teori, siger forf., og bringer så et langt citat (s.217) fra WW's »confidential journal« 1889, hvor han mener, WW klarest har udtrykt sine ideer. Men hvorfor først beskrive noget som WW's »mature view«, når det var synspunkter han havde allerede som 33-årig? Og hvordan egentlig håndtere dette meget personlige og meget selvcentrerede og introspektive citat? Der er jo flere lag i det. Læst efter pålydende og i det uddrag forf. her har givet, er det *moderniseringen* for fuld udblæsning: »I have great confidence in progress; I feel the movement that is in affairs and are conscious of a persistent push behind the present order«. Her har han virkelig fremskridtets hede ånde i nakken. Men det fremgår jo også – selv af det uddrag forf. bringer – hvor stor en rolle *historien* spiller for hans opfattelse. Og det fremgår endnu tydeligere af det store afsnit, der skjuler sig bag de tre ydmyge prikker forf. har anbragt: Der begynder faktisk et helt afsnit efter »present order...«, og det må man anstændigvis markere i teksten. Her er tre prikker ikke nok.

»It was in keeping with my whole mental make-up, therefore, and in

obedience to a true instinct, that I chose to put forth my chief strength in the history and interpretation of institutions, and chose as my chief ambition the historical exploration of the modern democratic State as a basis for the discussion of political progress,... – an analysis of the thought in which our age stands. – (og så kommer vi ind i forf.s citat igen) – It is a task, not of origination, but of interpretation. Interpret the age: i.e. interpret myself«. Og videre både i noget af det forf. har udeladt og i det han citerer. »Institutions have their rootage in the common thought and only those who share the common thought can rightly interpret them... No one can give a true account of anything of which he is intolerant. I find myself exceedingly tolerant...« o.s.v. efter forf.s citat. – Det her er som talt ud af den tyske historisme og jeg synes altså også her, i denne sammenhæng at forf. har for lidt blik for denne dimension af Wilsons tænkning, for historiens betydning.

Men hvorom alting er, så ender denne meget ungdommelige og selvcentrerede dagbogsoptegnelse jo ikke der, hvor forf. slutter citatet. Der mangler anstændigvis tre prikker til at dække over den afsluttende sætning, og den lyder sådan: »Why may not the present age write, through me, its *autobiography?*« (PWW VI, 463) – kursivering WW's). Derfor ville jeg egentlig meget hellere have brugt dette citat som et eksempel på den sensitivitet WW opfattede sin tid med. Han vil være det *medium*, hvorigennem tidens tanker og strømninger artikuleres. Og det blev han. Det er denne sensitivitet, der gør ham så interessant og så væsentlig.

Det var jo imidlertid ikke alene gennem sit akademiske virke, han blev tidens autobiograf. Det var ligeså meget eller måske mere gennem sit politiske virke. Derfor er det interessant at se, at de evner han tiltroede sig selv i 1889 i sin ungdoms overmod, også var de evner han følte var centrale i hans politiske virke, da han stod på sit absolutte højdepunkt i Paris i januar 1919. Der sagde han nemlig i en afslappet stund i selskab med sin kone og hendes sekretær, Edith Benham, sådan noget som:

»He said that he had always found that if he told the people the right and pointed out ideals to be followed, they invariably backed you up. He dwelt on the fact that there is a latent consciousness of world ideals, new ones, which may have come about without the whole body of the people being conscious of them, and yet when they were presented to the American public they were supported... He said that he had never spoken at any time to the American people anything which was true, even if a new process of thought was involved, that it had not been enthusiastically supported. In other words, he knew he always had the support of the public for the real and the true«.

»I asked him how he got his impression, if not from the papers, of what the new national ideals are, or what truth are to be presented to the people. He said he would get them from different sources and piece them together as one should a mosaic, that I must remember he had been a student of American political history for years and had saturated himself in it. ... he felt himself so filled with American thought that the new thoughts came to him and he was able to tell them to his countrymen. ...«.¹⁶

Det foranstående er en disputatsopposition, ikke en anmeldelse. Hvad jeg har udvalgt er kun en lille del af forf.s rige og facetterede arbejde, dikteret af mine egne interesser og viden. Jeg har stedvis markeret meningsforskelle, men jeg har også i høj grad forsøgt at tænke videre ad de baner, forf. har angivet, at præcisere og nuancere, men også at stille tingene skarpere op. Jeg kommer fra en anden »ende« af WW end forf., fra Wilsons praktiske politik, og har læst bogen og Wilsons tekster i lyset af, hvad der siden skete, derfor er vi også uenige på visse punkter. Men fornøjelsen har ikke været mindre af den grund.

Med Niels Thorsens bog er grunden lagt til en helt ny forståelse af WW som politiker. Vor »forforståelse« af WW, når vi vurderer hans politiske handlinger, er definitivt ændret. Den mand, der blev valgt til USA's præsident i november 1912, var ingen verdensjern akademiker, men en person, der havde tænkt dybt og originalt om den politiske leders rolle i et moderne industrialiseret samfund. Det var en mand, der indgående havde analyseret demokratiets muligheder og begrænsninger i en moderne industristat og vægtet mål og midler for økonomisk vækst og politisk sammenhold i den ny stormagt. Og det var en mand, der i lyset af 1898 var begyndt at få globale visioner om en unik rolle for USA som verdensmagt – i indenrigspolitisk perspektiv.

¹⁶ Citatet er fra Edith Benhams dagbog 14.1.1919. PWW 54, s.62-63. – Jeg er lektor, dr.phil. Kay Lundgreen-Nielsen meget taknemlig for henvisningen.